

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ATATÜRK'ÜN YURT DIŞINA
ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ
VE
ESKİÇAĞ BİLİMLERİ
ALANINDA İLK YETİŞENLER

NEZİH BAŞGELEN

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ATATÜRK'ÜN YURT DIŞINA
ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ
VE
ESKİÇAĞ BİLİMLERİ
ALANINDA İLK YETİŞENLER

*Ancak memleketimizin hemen her tarafında
emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim
medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana
çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve
geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden
pek harap bir hale gelmiş olan âbidelerin muhafaza-
ları için Müze Müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde
kullanılmak üzere (Arkeoloji) mütebassıslarına
kat'i lüzum vardır. Bunun için Maarifçe harice
tahsile gönderilecek talebeden bir kısmının bu şubeye
tahsisi muvafık olacağı fikrindeyim.*

Gazi Mustafa Kemal

21 Şubat 1931 Konya

ATATÜRK'ÜN YURT DIŞINA
ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ
VE
ESKİÇAĞ BİLİMLERİ
ALANINDA İLK YETİŞENLER

NEZİH BAŞGELEN

SUNUŞ
A. VEDAT ÇELGİN

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ATATÜRK'ÜN YURT DIŞINA
ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ
VE
ESKİÇAĞ BİLİMLERİ
ALANINDA İLK YETİŞENLER

Nezih BAŞGELEN

Düzenleme:
Sinan Şanlıer

Baskı-Cilt: Net Kırtasiye Tan. ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti
Taksim Cad. Yoğurtçufalık Sok. No: 3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 249 40 60

ISBN: 978-605-396-141-3
Sertifika No: 10459

©2011 Arkeoloji ve Sanat Yayınları
Her türlü yayın hakkı saklıdır / All rights reserved.
Yayınevinin ve yazarın yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik,
fotokopi ve benzeri araçlarla ya da diğer kaydedici cihazlarla
kopyalanamaz, aktarılamaz ve çoğaltılamaz.

Kitabevi/Satış Mağazası:

arkeo*pera* www.arkeopera.com

Yeniçarşı Cad. No: 16/A, Galatasaray, İstanbul
Tel.: 0 212 249 92 26 Fax: 0 212 244 31 64
www.arkeolojisanat.com / info@arkeolojisanat.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ (A. Vedat Çelgin)	7
I. ATATÜRK'ÜN YURT DIŞINA ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ	11
II. ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ALANINDA İLK YETİŞENLER.....	24
Ekrem AKURGAL	29
Sedat ALP	33
Suat Yakup BAYDUR	34
Rüstem DUYURAN	35
Afif ERZEN	37
Jale İNAN	38
SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA.....	42
EK: ECNEBİ MEMLEKETLERE GÖNDERİLECEK TALEBE HAKKINDA KANUN	45
RESİMLER.....	51

SUNUŞ

Büyük “Kurtarıcı” ve “Kurucu” Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhuriyetimizi kurduğu 1923 ile O’nu yitirdiğimiz 1938 yılları arasını kapsayan sürecin Cumhuriyet tarihimizde çok özel bir yeri olup “Görkemli Onbeş Yıl” nitelendirmesini fazlasıyla hak etmektedir. Çanakkale’yi geçilmez kılan Gelibolu-Anafartalar Savaşları’nın dâhi kumandanı, Kurtuluş Savaşımızın Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal’in dehası sadece askerlik mesleği ve strateji alanıyla sınırlı değildir. O, aynı zamanda, tarihin ender yetiştirdiği bir reformcu, vizyon sahibi bir devlet adamıdır. Her alanda kazandığı büyük başarıların altında kendisinin, çok yönlü düşünülebilen, fikir üretebilen, inandığı fikri elverişli bir zaman ve ortam bulduğunda kararlılıkla uygulayabilen, inisiyatif kullanabilen, risk almaktan kaçınmayan, gerektiğinde çabuk ve etkili kararlar verebilen bir zihin ve kişilik yapısına sahip olması yatmaktadır.

Ulu Önderimiz on beş yıla sığdırdığı, devrim niteliğindeki reformlarını birbiri peşi sıra yaşama geçirirken eğitim, kültür ve toprak reformunu öncelikli hedefleri arasına koymuştu. Bunlardan eğitim ve kültür reformunda dev adımlar attı, ciddi aşamalar kaydetti. Bu kitapçığım konusunu oluşturan, Türk gençlerinin yurt dışında çeşitli alanlarda öğrenim görmesi projesi Atatürk’ün eğitim reformunun önemli bir parçasıdır. Söz konusu proje bir rant projesi değil; Türk insanını çağdaştırmaya, yüceltmeye yönelik bir aydınlanma, bir uygarlaşma projesidir; hümanist bir projedir. Yurt dışında yüksek öğrenim burslarından bir kısmının Eski-

çağ Bilimleri ile sanat tarihi alanlarına tahsisi de vatan topraklarının tarihsel geçmişinin araştırılmasına önem veren Atamızın eşsiz dehasının bir ürünü olup üniversitelerimizin birinci kuşak Eskiçağ bilimcilerinin yetişmesi ve bugünkü bilim dallarının temelini oluşturmada çok önemli bir misyon üstlenmiştir. Ama ne yazık ki Atatürk'ün eğitim ve kültür reformu tamamlanamadığı gibi, kendisinin yapılmasını çok arzuladığı toprak reformu da gerçekleştirilememiş, Doğu ve Güneydoğu'daki sorunların kökeninde yatan feodal yapısı, şeyhlik-ağalık düzeni sürüp gitmiştir.

Türkiye'de Eskiçağ Bilimleri yayıncılığının öncü ve önde gelen kuruluşlarından Arkeoloji ve Sanat Yayınları'nın kurucusu, sahibi ve yayın yönetmeni, değerli meslektaşım Nezih Başgelen'in, Atatürk Dönemi'nin idealist Maarif Vekili Mustafa Necati (Uğural) için 2009 yılında İzmir'de düzenlenen sempozyumda sunduğu bildiri metnini gözden geçirip genişleterek oluşturduğu bu kitapçık beni çok etkiledi, duygularıma tercüman oldu. Elinizdeki, hacmi küçük fakat anlamı büyük eserin bizi 1930'ların aydınlık günlerine götüreceği, Atamızın "Görkemli Onbeş Yılı"nın hatırlanmasına katkı sağlayacağı; daha da önemlisi, Eskiçağ Bilimleri alanında lisans ve lisansüstü öğrenimi gören gençlerimizin Yüce Önder'in bu alanlara verdiği büyük önemi daima göz önünde tutarak çalışmalarını bu esin kaynağından aldıkları şevkle sürdürmelerine vesile olacağı ümidindeyim. Ülkemizin kültür değerlerinin korunup gelecek kuşaklara aktarılması konusuna önem ve öncelik veren, ayrıca ömürlerini eşsiz uygarlık hazinelerimizin ortaya çıkarılma, korunma ve tanıtılmasına adanmış Eskiçağ bilimcilerimize vefa

borcunu ödemeyi görev bilen sevgili Nezih Başge-
len'i yürekten kutlar, bizi kökenlerimize bağlamada
bir köprü olacağına inandığım kitapçığın, benzeri ya-
yınlarla örnek oluşturmasını dilerim.

Sözlerimi bitirirken, yolumuzu aydınlatan ve aydınla-
tacak olan, Türk eğitim, bilim ve kültürünün başlıca
esin kaynağı, Ölümsüz Atatürk ile millî eğitim kadro-
larının; gene O'nun açtığı ışıklı yolda yürüyerek millî
eğitim tarihimize adlarını altın harflerle yazdıran sem-
bol eğitimcilerimizin; ayrıca Atamızın yurt dışına gön-
derdiği, dönüşlerinde ülkemize çok önemli hizmetle-
ri dokunan değerli bilim insanlarımızın; özellikle, ar-
keoloji, Eskiçağ tarihi, Eskiçağ dilleri ve kültürleri
alanlarında yaptıkları unutulmaz katkılarla gönüllerini-
mizde taht kuran Eskiçağ bilimcisi hocalarımızın aziz
hatıralarını minnet ve şükranla anıyorum.

Prof. Dr. A. Vedat Çelgin
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü
Öğretim Üyesi ve
Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Asli Üyesi

I ATATÜRK'ÜN YURT DIŞINA ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ

*“Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum.
Volkan olup dönmelisiniz.”*

Gazi Mustafa Kemal

I. Dünya Savaşı sonrasında Sevr Andlaşması'yla yok olmanın eşiğine gelen ulusumuz ve parçalanmak istenen ülkemiz Türk Orduları'nın bütün cephelerdeki zaferiyle bağımsızlığını gerçek anlamda kazanmış, 29 Ekim 1923'te T.B.M.M. oybirliğiyle devlet şeklini Cumhuriyet olarak kabul ederek Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı Cumhurbaşkanı seçmiştir.

Balkan Savaşı'ndan itibaren tüm cephelerde verilen büyük kayıplar sonucunda ülke sınırları içinde yaklaşık on iki milyon kişilik bir nüfus kalabilmiştir. Uzun savaş yıllarından sonra ulusumuz yorgun, ülkemiz harap bir haldedir. Her alanda üretim durmuş, ekonomik yaşam felce uğramıştır.

Tüm bu olumsuz koşullara karşın Millî Mücadele'nin muzaffer Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal, bu sefer yeni bir devlet, yeni bir ülke, yeni bir ulus yaratmak

* Bu metin 2-3 Ocak 2009 tarihinde İzmir'de yapılan “Ölümünün 30. Yılında Mustafa Necati ve Cumhuriyet Devrimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur. Bu yayında söz konusu bildiri tekrar ele alınıp genişletilmiş ve görselleri zenginleştirilmiştir.

için mücadelelerin en zorlusunu başlatmıştır. Tozlu, sıtmalı bir Anadolu kasabasının yerinde yeni Türkiye'nin başkenti Ankara hızla yükselmeye başlarken, ulusal bir heyecan tüm yurdu kaplamış, yepyeni bir ruh ve dinamizmle, her alanda ülkenin çehresini değiştirecek ve geleceğini şekillendirecek atılımlar yapılmaya, devrimler uygulanmaya başlamıştır. Şapka ve kıyafet devrimi, kadının toplumda eşit yer alması, Arap harflerinin yerine Latin harflerine geçiş Türkiye'nin görünümünü inanılmaz bir şekilde değiştirmiştir.

On yıl sonra, 1933'te yediden yetmişe bütün ulus "Çıktık açık alınla, on yılda her savaştan; On yılda, on beş milyon genç yarattık her yaştan, diye haykırırken imkansız başarmanın haklı gururunu paylaşıyor, geleceğe umutla bakıyordu.

Ulusumuzun umudu olan genç kuşakların en iyi şekilde eğitilmesi Cumhuriyetin ilk günlerinden itibaren hükümetin öncelikli işlerinden biri olmuş, onların yetiştirilmesi, onlara yeni bir kültür aşlamak görevi devletin eğitim gündeminin başında yer almıştır. Gazi Mustafa Kemal, daha 1 Mart 1922 tarihinde Büyük Millet Meclisi'ni açış konuşmasında konunun önemini şöyle belirtmiştir:

"Hükümetin en feyizli ve önemli görevi eğitim işleridir. Bunda başarılı olabilmek için öyle bir program takip etmeye zorunluyuz ki, çevrenin şartları ve çağın gerekleriyle tamamen uygun ve uyumlu olsun. (...) Ulusal dehanın gelişimi ve bu sayede lâıyk olduğu uygarlık düzeyine yükselebilmesi elbette iyi meslek sahipleri yetiştirmekle ve ulusal kültürümüzü yükseltmekle mümkündür."

Bu amaç doğrultusunda 3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu “Ulusal, laik, modern, demokratik bir okul” yaratmayı amaçlamıştır. Buna göre, medreseler kapatılıyor, eğitimin her aşamasından devlet sorumlu oluyor, din eğitimi yerine bilimsel eğitim kabul ediliyordu.

Bu karar, Cumhuriyet tarihinin en önemli adımlarından birisidir. Daha sonra yapılan devrimlerin kültürel alt yapısını hazırlaması açısından da son derece önemlidir. Atatürk Dönemi'nde halkın eğitimini yaygınlaştıran programlara (örneğin, “Halkevleri Projesi”) öncelik verilmiştir. Bunun yanı sıra, ülkemizin ihtiyacı olan her alanda çağın gereklerine göre yetişmeleri için binlerce genç titizlikle seçilerek yurt dışına yollanmıştır.

Bu bağlamda yurt dışına öğrenci gönderilmesi konusu ilk kez Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu çerçevesinde ele alınmış ve 29 Ekim 1924'te Maarif Vekaleti'nin açtığı Avrupa sınavıyla da uygulanmaya başlamıştır. Darülfünun Emimi İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun başkanlığında kurulan komisyon tarafından yapılan yarışma sınavı sonucunda seçilen 22 genç Almanya ve Fransa'da öğrenim görme hakkını kazanmış, bunlardan ikisi Almanya, diğerleri Fransa ve Belçika'ya gönderilmişlerdir.

Ocak 1925'te İstanbul'dan gemiyle yola çıkan ilk grupta Mahmut Cüda, Muhittin Sebati, Refik Epikman, Ulvi Cemal Erkin, Cezmi Rifki, Cemil Sena Ongun, Naci Ecer, Vildan Aşir Savaşır, Burhan Toprak, Ekrem Zeki Ün, Osman Horasanlı, Necip Fazıl Kısakürek, Sadi Irmak, Suat Hayri Ürgüplü, Cevat Dereli,

Şeref Akdik, Ali Münip Karsan, Namdar Rahmi ve Necmi Bey gibi isimlerin yer aldığı görülmektedir.

Atatürk yurt dışına gidecek bu öğrencilere iletmek üzere çektiği telgrafında “Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyorum. Volkan olup dönmelisiniz.” diyerek misyonlarının önemini belirtmiştir.

İlk grubun ardından Maarif Vekâleti’nin yanı sıra birçok devlet kuruluşu da Avrupa’nın çeşitli ülkelerine eğitim için öğrenci göndermeye seferber olmuştur. Atatürk Dönemi’nde yurt dışına çeşitli bilim ve mühendislik dallarında öğrenim görmek üzere gönderilenler arasında Afet İnan, Remziye Hisar, Enver Ziya Karal, Sabahattin Eyüboğlu, Nüzhet Gökdoğan, Ali Rıza Berkem, Aydın Sayılı, Cahit Arf, İhsan Ketin, Mustafa İnan, Besim Darkot, Kâzım Çeçen, Mustafa Nusret Küçükoglu, Macit Gökberk, Kâmile Şevkiye Mutlu, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Sait Akpınar gibi, sonradan bilim ve kültür dünyamızda ünlenecek simalar da yer almaktadır. Bu açılımı düzenlemek için 1929 Nisan’ında Mustafa Necati’nin Maarif Vekilliği döneminde, bizzat onun kaleminden 1416 Sayılı “Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun” çıkarılmıştır (Bkz. EK). Böylece devlet dairelerinin, valiliklerin, belediyelerin, ticaret odalarının, iktisadi devlet kuruluşlarının, askerî okul ve kurumların Avrupa’ya öğrenci gönderme kuralları belirlenmiştir.

Kurumlar göndermek istedikleri öğrenci sayısını, ülkeyi ve öğrencilerin alacakları eğitimi her yıl, nisan ayına kadar Maarif Vekâleti’ne bildiriyor, Maarif Vekâleti de o yıl yabancı ülkelere gönderilecek öğrencilerle ilgili bilgileri ve sınav tarihlerini gazeteler aracılı-

ğıyla tüm yurda duyuruyordu. Yurt dışına gönderilecek öğrencilerin sağlık durumlarına da yasada yer verilmiş, kontrolü yapılmamış ve sağlık raporu olmayan öğrenciler Avrupa sınavına alınmamıştır.

Avrupa sınavları Maarif Vekâleti'nin atadığı bir komisyon tarafından hazırlanmış, sonuçları da aynı komisyon tarafından değerlendirilmiştir. Sınavlar genellikle İstanbul ve Ankara'da yapılmıştır. Avrupa sınavını kazanan ve gönderilmeleri kararlaştırılan öğrencilerden 1416 Sayılı Kanun gereğince, dönüşlerinde yapacakları zorunlu hizmetle ilgili, Maarif Vekâleti tarafından bir taahhütname alınarak onaylı birer örneği de ilgili kuruluşlara gönderilmiştir. İlk dönem gidenlere vermek için Maarif Vekili Mustafa Necati'nin kaleme aldığı yazı ilginçtir:

“Aziz genç, önünde yeni ve feyizli bir ufuk açılmıştır. Bu ufka doğru çok kuvvetli bir şevk ve heyecanla atlayacağından eminim. Gideceğin ilim ve irfan diyarında yılmak bilmeyen hudutsuz bir azim ile çalışmak hem vazife ve hem de borcundur. Bulunacağın yerlerde her şeyden azami nispette istifadeyi düşünmekle beraber, bir Türk gencine yakışacak bir surette hareket ederek etrafında bulunanların muhabbetini, takdirini kazanmalısın. Seni aziz vatanın birçok umutlar besleyerek ne azim ve fedakarlıklarla gönderdiğini unutma. Ona göre çalış. Yolun açık olsun. Muvaffakiyetler dilerim.”

Mustafa Necati

Maarif Vekâleti, yurt dışında eğitimini sürdüren öğrencilerle titizlikle ilgilenmiş ve bu gözetim göreviyle ilgi-

li olarak o ülkede en fazla dört maarif müfettişinden oluşan bir heyet bulundurmıştır. Öğrenci denetçileri, gerektiğinde öğrencilerin bulunduğu okulları ziyaret edip bilgi almış, durumlarını yakından izlemişlerdir.

Bunun yanı sıra, aileleri tarafından yurt dışına gönderilen öğrencilerle de ilgilenmişler, ulusal haysiyete uymayacak hareketi olanları öğrenim gördükleri ülkedeki büyükelçiliğe ve Maarif Vekâleti'ne bildirmişlerdir. Aileleri tarafından gönderilmiş ancak eğitimlerini sürdüremeyecek duruma gelen öğrenciler, bulundukları büyükelçilik veya devlet kurumu şubesinde sınava girip başarılı olduklarında müfettişliğin de onayıyla devlet hesabına, öğrenci olarak eğitimlerini sürdürebilmişlerdir.

Türkiye'nin dört bir bucağından sınavla seçilerek Batı ülkelerine gelen öğrenciler, günlük yaşama uyum sağlamak için öncelikle, bulundukları ülkenin dilini en iyi şekilde öğrenmek amacıyla kurslara başlamışlardır. Dil öğrenme ve sonrasında yaşananlar açısından 1932 yılı sonlarında Almanya'ya gönderilen Rüstem Duyuran'ın anıları iyi birer belgedir: *"...Ancak o sıralarda açılan Yabancı ülkelerde Yüksek öğrenim yapma sınavlarına da katıldım ve Fransa'da Tarih öğrenimi yapma hakkını kazandım. Böylece çocukluğumdan beri düşlediğim iyi Fransızca öğrenme şansını elde edebileceğimi düşünerek Mülkiyedeki kaydımı sildirdim. Yurdun dört köşesinden gelmiş biz dört arkadaşı son dakikada verilen bir Bakanlık emri ile Almanya'ya gönderdiler. Hiç birimiz tek kelime Almanca bilmiyorduk.1932/33 yılı üniversite öğrenimini izleyecek kadar Almanca öğrenmekle geçti. 1933/34 ders yılında Berlin Üniversitesinde Tarih ve*

Arkeoloji öğrenimine başlarken Alman liselerinde öğretilen Latince'yi de öğrenmek ve gerekli sınavı vermek zorunda kaldık, 1934/35 ders yılında Bonn Üniversitesinde Eski Yunancaya başlamak ve gerekli sınavı vermem gerekti. Yıl sonunda Milli Eğitim Bakanlığı Arkeoloji disiplininini asıl branş olarak almamı uygun bulduğundan daha sonraki yıllarda Münih Üniversitesinde kendimi tamamen Arkeoloji'ye verme olanağını buldum. Arkeoloji'nin yanında Tarih ve Sanat Tarihini ek disiplinler olarak izliyordum. Haftanın belli akşamlarında da resim kurslarına katılıyordum. Ayrıca kış ve yaz tatillerinde Almanya'nın hemen hemen bütün müze ve sanat galerilerini ziyaret etmek olasılığını bulabildiğim gibi Viyana, Paris, Londra, Roma, Brüksel yanısıra birçok Avrupa şehirlerindeki anıtları, müzeleri ve galerilerini görüp inceleme mutluluğunu tattım.

1939 yılının Eylül ayının başlarında, II. Dünya savaşının başlaması nedeniyle, son sınavlarımı vermeye pek az bir zaman kalmışken, Türkiye'ye dönmek zorunda kaldım. Milli Eğitim Bakanlığı benimle aynı durumumda olan öğrencilere Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde üniversite sınavlarını bitirme hakkı tanıyınca, dönüşümden az sonra, Kasım ayının başlarında gerekli sınavları verdim ve ertesi gün Fakültenin "İlmi yardımcılığına" atandım..."

Gönderilenlerin bir kısmı daha İstanbul'u bile görmeden bambaşka bir dünyayla tanışmışlar, ancak devletin onlara Avrupa'da eğitim için ayırdığı ödenek gittikleri ülkelerin sosyal yaşantıları içinde de var olmalarını ve başları dik bir yaşam sürmelerini sağlamıştır.

Verilen ödenekler Maarif Vekâleti ya da gönderen kurum tarafından karşılanmıştır. 1930'lu yıllarda öğrencilere verilen 96 liralık aylık, Türk Lirası'nın o dönem Avrupa ülkelerindeki değerinin yüksek olması ve özellikle okudukları ülkelerde birbiri ardına yapılan devalüasyonlar sonucu ellerine geçen miktarın artması onlara daha rahat bir yaşam sağlamıştır. Bu durumu Ekrem Akurgal anılarında şöyle dile getirmektedir: *“Bir aralık bir Türk lirası'na, 6,5 Registermark alırdık. Öğrenci bursumuz 96 Lira idi, yani ayda 650 mark gelirimiz vardı. Bu para o dönemde bize bol bol yetiyordu. Alman öğrenciler ayda 150 markla geçiyorlardı. Bazen Kempinski, Mampe gibi ünlü restoranlara giderdim. İyi giyinir ve giysilerimi Kurfürstendamm'ın yan sokaklarından birinde terzi dükkanını olan Müller dikerdi. İyi tanınmış ailelerin evlerine davet edilirdim. Ünlü göz doktoru Krückmann ile Müzeler Umum Müdürü von Waetzold'un evlerinde güzel partiler düzenlenirdi. Prof. Krückmann Tefrik Rüşdü Aras'ın gözlerini tedavi etmişti. Berlin'in hep en güzel semtlerinde oturdum. 8 yıl boyunca Bleibtreustrasse ve Kurfürstendamm üzerindeki evlerde, daima bir ailenin kiraladığı tek odada kalırdım. Odamın kirasını seyahatlerim boyunca da ödediğim için pek az ev değiştirdim...”*

1930'lu yılların ortalarından itibaren Türk öğrencilerin en yoğun bulunduğu Fransa ve Almanya savaş gerginliği içine girmiş, Almanya'da iktidardaki Nazi rejimi yükseköğrenim kurumlarını da baskı altına almıştır. 1939 Eylül'ünde savaşın başlaması üzerine Türkiye, Avrupa'da öğrenim gören, devlet ya da kendi adına gitmiş tüm öğrencilerin ülkeye geri dönmelerini is-

temiştir. Fransa ve Belçika'daki öğrenciler oldukça güç şartlarda, hatta bombardıman altında yurda geri dönebilmişlerdir.

Bu talimat doğrultusunda 1940'ta yaklaşık 1.000 civarında öğrencinin yurda döndüğü tahmin edilmektedir. Almanya'dan dönenlerin büyük bir kısmı daha sonra Almanya'nın Türkiye'ye öğrenciler konusunda verdiği garanti ve savaşın ilk yıllarda Almanya'nın sınırları dışında olması nedeniyle bu ülkeye dönerek öğrenimlerine devam etmişlerdir.

Bu durumu ve yaşananları Ekrem Akurgal'ın anıları en iyi şekilde yansıtmaktadır: *“Lykia kabartmaları üzerindeki doktora tezimi Temmuz 1939'da bitirdim ve bocam Rodenwaldt'a verdim. Bir hafta sonra beni evine çağırdı ve orada “tamam; dekanlığa teslim ediniz” dedi ve tezimin Deutsches Archaeologisches Institut tarafından basılacağını müjdeledi. Tezi dekanlığa verdim. Ancak yaz tatiline girdiğimiz için imtihan ekim ayında yapılacaktı. Bu durum beni sevindirmişti. Çünkü en aşağı üç ay boyunca sınavlara hazırlanma olanağına sahiptim. Hemen arkeoloji, eskiçağ tarihi, Avrupa sanatı, İslam-Türk sanatı konuları üzerinde çalışmaya başladım. Latince ve eski Yunanca sınavlarını daha önce vermiştim. Hazırlıklarımı ağustos ortalarında bitirdim; çünkü ağustosun son haftasında uluslararası III. Klasik Arkeoloji Kongresi toplanacaktı. Dinleyici olarak katıldığım bu kongreye çok önem veriyordum. Nitekim beni ilgilendiren konulara ait bildirilere katılmaya başladım. Ancak daha kongrenin ilk gününde Hitler'in Polonya'yı işgal edeceği haberi yayılmıştı. Toplantıların hemen 2. ve 3. günün-*

de birçok ülkenin temsilcileri ayrılmaya başladılar. Kongrenin 4. günü idi müfettişlikten telefon edildi ve yol parası olanların hemen Türkiye'ye dönmeleri talimatı verildi. Bu haberi Rodenwaldt'a verdiğimde yüzü sapsarı olmuştu ve "demek siz de gidiyorsunuz; demek felâket o kadar yakın" dedi.

İlk kafileyi on beş kadar kişi oluşturunuyorduk. Aramızda Macit Gökberk ve Reşat İzbirak da vardı ve yola ancak eylülün 2'sinde çıkmıştık. Elimizde radyo her an Türkiye'nin savaşa katılıp katılmayacağı merak ediyor ve Alman sınırını bir an önce geçmeye çalışıyorduk. Yolda sık sık trenden indiriliyor ve yerimize asker birlikleri bindiriliyordu. Alman sınırını üç günde aşabildik. Benim elimde küçük bir çantada doktora tezimin bir sureti vardı. Geri kalan bavullarımı Münich garında terk ettim. İstanbul'a vardığımızda üstümdeki çamaşır ve giysiden başka bir şeyim yoktu.

İstanbul'da ve Ankara'da üç ay kaldıktan sonra Türkiye'nin savaşa girmeyeceği öğrenilince Almanya'ya geri çağırıldık. Dönüşte Münich'te bıraktığım bavulların hepsini buldum. Bu dönüş benim işime çok yararmıştı, hem doktora sınavım verdim hem de onun bir devamı olan Harpy Anıtı üzerindeki çalışmalarımı tamamladım.

1940 yılı kasım ayında Türkiye'ye döndüm. Beni derhal Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne 1 Ocak 1941'de asistan olarak atadılar. Kürsü başkanlığını Prof. Remzi Oğuz Arık yapıyordu. Berlin'de hazırladığım Harpy Anıtı üzerindeki çalışmamı habilitasyon tezi olarak sundum ve Haziran 1941'de doçent oldum. O güne değin doçentlik için tez yapılmıyordu.

Ben Ankara Üniversitesi'nde yazılı bir tezle doçent olan ilk kişiydim. Şubat 1941'den itibaren ders vermeye başladım."

Ancak, Almanya'nın savaşı kaybetmeye başlaması ve savaşın Alman topraklarına yansmasıyla birlikte bu ülkedeki Türk öğrencileri de çok zor şartlar altında yaşamak ve eğitimlerini sürdürmek zorunda kalmışlardır. Birçoğu günlerini sığınaklarda geçirmiş, hatta 1945'teki büyük Dresden bombardımanında bazı Türk öğrenciler yaşamını da yitirmiştir. Ekrem Akurgal Hocamız o günleri bizzat yaşamıştır.

1939'da, Berlin'deki Uluslararası Arkeoloji Kongresi'ne katılanlardan birisi de Jale İnan'dır. Kongrenin son günlerinde savaş tehlikesi nedeniyle Türk hükümeti öğrencilerini geri çekme kararı alınca o da yurda geri dönmüştür. Ancak yurda dönmelerinden bir süre sonra isteyen öğrencilere, sorumluluk kendilerine ait olmak üzere, Almanya'ya dönüp eğitimlerine devam etmelerine izin verildiği bildirilince tekrar Almanya'ya giden Jale İnan, gittikçe zorlaşan ortam içinde doktorasını tamamlamak için çalışmaya başlar. Savaşın etkisi giderek Almanya'da daha şiddetli hissedilmekte, kış aylarında kitaplıklarda ısı 10°C'ın üzerine nadir çıkmakta, bu yüzden ancak palto ve eldivenle çalışılabilmektedir. Gıda vesikaları da giderek azalmaktadır. Berlin'e bombalar düşmeye başladığında, sık sık sığınaklara inmek zorunluluğu karşısında kendisine bir düzen kuran Jale İnan, yatmadan önce doktora malzemesini küçük bir bavula yerleştirmekte, rutubetli ve soğuk sığınaklarda sağlığını koruyabilmek için üst üste giydiklerini de yan yana dizmektedir. Böylece alarm sirenleri çaldığında, çok süratli bir

şekilde giyinebilmekte ve bavuluna yerleştirdiği doktora malzemesiyle kısa sürede sığınağa inebilmekte, çoğu zaman sabahlamak zorunda kaldığı sığınakta doktorasını tamamlamaya çalışmaktadır. Jale İnan Hocamızın o günlerle ilgili olarak anlattığı sığınak anılarından biri de şöyledir: Çok şiddetli bir gece bombardımanı sırasında, kadınlar yakınlarda patlayan bombalar nedeniyle sık sık çığlık atmaktadır. Jale İnan'ın sessiz sedasız oturmasına sinirlenen bir hanım kendisine “Sizin sinirleriniz çelikten mi?” diye sorar. Jale İnan da, “Hayır, aynı sizinkiler gibi, ama bağırarak bombaların yönünün değişeceğine inansam, emin olun hepinizden çok ben bağırıyorum.” der. Savaşın Berlin'i etkilediği 1943 yılı mart ayının sonunda, Jale İnan “Kunstgeschichtliche Untersuchung der Opferhandlung auf römischen Münzen” konulu teziyle Rodenwaldt'ın yanında yapmakta olduğu doktorasını bitirir. Her ay sonu verilen aylık yiyecek kuponlarıyla alabildikleriyle de bir ziyafet vererek hocalarına ve arkadaşlarına veda eder. Bu ziyafet sırasında hocası Rodenwaldt bir konuşma yapar ve sözlerini “Siz yalnız bilim sınavında değil, bizim kötü, zor ve acı günlerimizi içtenlikle paylaşmakla insanlık sınavında da büyük başarı gösterdiniz.” diyerek noktalar.

İlk grubun yola çıktığı 1925 ile II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılları arasında Türkiye'de arkeolojiden matematiğe, edebiyattan mühendislik bilimlerine, felsefeden güzel sanatlara, tıptan fen bilimlerine kadar pek çok dalda öğrenim görmeleri için binlerce yetenekli öğrenci Fransa ve Almanya ağırlıklı olmak üzere, Belçika, İngiltere ve İsviçre gibi, ilerlemiş Batı ülkelerine gönderilmiştir.

1925-1929 yılları arasında devlet bursuyla yaklaşık 500, iktisadi devlet kurumları ve belediyelerce de yaklaşık 700 öğrenci; 1929-1945 yılları arasında ise çoğunluğu fen alanında eğitim görmeleri için yaklaşık 2.800 öğrencinin yurt dışına gönderildiği kayıtlardan anlaşılmaktadır. Gönderilen öğrenciler arasında, kızların da yüksek oranda seçildiği 1935-1936 yılı istatistiğinde devlet hesabına o dönemde Avrupa'da okuyan 271 öğrenciden 59'unun kız öğrenci olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Milli Savunma Bakanlığı da harp okullarından, Maarif Vekâleti sınavıyla ve dönüşlerinde zorunlu hizmete tabi olmak koşuluyla değişik dallarda eğitim görmeleri için askeri öğrencileri Avrupa'ya göndermiştir.

Bu 16 yıllık süreçte 1.500 kadar Türk öğrencinin de, Avrupa ülkelerinde ailesi tarafından okutulduğu düşünülmektedir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra yurt dışına öğrenci gönderme uygulamasında daha çok Atlantik ötesi ağırlık kazanmış ve ABD' ye öncelik verilmiştir.

II ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ALANINDA İLK YETİŞENLER

“Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür” diyen Atatürk’ün 1928’den itibaren tarih ve dil alanlarındaki çalışmaları kurumlaştırmaya ayrı bir önem verdiği görülmektedir. Türk Ocakları’nın 23 Nisan 1930’da toplanan genel kurulunda Atatürk’ün yakın çalışma arkadaşlarının teklifiyle “Türk Ocakları Merkez Heyeti”ne bağlı *“Türk Ocakları Türk Tarihi Tetkik Heyeti”* adıyla bir komisyon kurularak hemen çalışmalara başlanmıştır. Komisyon ilk önce kaynak bir esere temel olması düşüncesiyle “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı bir seri oluşturulmuş ve değişik konularda etüdler hazırlayıp bastırmıştır.

“Türk Ocakları Türk Tarihi Tetkik Heyeti”nin, oluşumundan bir yıl sonra, 10 Nisan 1931’de toplanan olağanüstü Genel Kurultay’da Türk Ocağı’nın Cumhuriyet Halk Fırkası’na katılmasına karar verilmiş, 15 Nisan 1931’de de “Türk Tarihi Tetkik Heyeti”, “Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti” adını alarak dernekler kanunu-na göre yeniden düzenlenmiştir.

“Millî şuurun ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz” diyen Atatürk’ün direktifleriyle 16 üye tarafından 15 Nisan 1931’de “Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti” adı altında kurulan bu cemiyetin adı 3 Ekim 1935’te Türk Tarih Kurumu’na çevrilmiş, onun rehberliği ve himayesinde sürdürülen tarih çalışmalarının merkezi de Türk Tarih Kurumu olmuştur.

Atatürk'ün Tarih alanında böyle bir kurumu kurdurması konusunda Yakup Kadri; *“Bence Atatürk'ün böyle bir müesseseyi kurup ona her türlü teşebbüsün fevkinde bir kıymet ve ehemmiyet verişinin, ölüm ya-
tağında bile onun devam ve bekasını düşüncesinin başlıca saiki münhasıran ilmî bir hareketi teşvik kay-
gısından ziyade, millî şuuru, millî gururu ve Türk milletinin kendi nefsine emniyet ve itimadını takviye etmek endişesidir.”* yorumunu yapmakta; aynı konu-
da Fuad Köprülü ise: *“(Atatürk) maddî ve siyasî istik-
lâle kavuşturduğu milletini manevî ve ruhî istiklâle de kavuşturmak için, memlekette tarih tetkiklerinin inkişafına büyük bir ehemmiyet verdiğini belirtmek-
tedir.”* demektedir.

Atatürk aynı ilgiyi yurt dışına öğrenim için gönderilecek öğrenciler içinden bir grubun seçilerek özellikle tarih, arkeoloji, Eskiçağ tarihi, Hititoloji, sanat tarihi eğitimi almaları için yönlendirilmelerinde de göstermiş ve Sedat Alp'in anılarında olduğu gibi onların eğitimiyle bizzat ilgilenmiştir.

Arkeoloji, Eskiçağ tarihi gibi alanlarda da yurt dışına öğrenci gönderilmesi kararında Gazi Mustafa Kemal'in kendi iradesinin rol oynadığı, 21 Şubat 1931'de Konya'dan dönemin Başbakanı İsmet İnönü'ye çektiği aşağıdaki telgraftan açıkça anlaşılmaktadır:

Telgraf

Başmüvekkil İsmet Paşa Hazretlerine

*Son tetkik seyahatlerimde muhtelif yerlerdeki müzele-
ri ve eski sanat ve medeniyet eserlerini de gözden ge-
çirdim.*

1. İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'da mevcut müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler muhafaza olunmakta ve kısmen de ecnebi mütebassısların yardımıyla tasnif edilmektedir. Ancak memleketimizin bemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan âbidelerin muhafazaları için Müze Müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere (Arkeoloji) mütebassıslarına kat'i lüzum vardır. Bunun için Maarifçe harice tahsile gönderilecek talebeden bir kısmının bu şubeye tahsisi muvafık olacağı fikrindeyim.

2. Konya'da asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir harabi içinde bulunmalarına rağmen sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin hakiki mimari şaheserleri sayılacak kıymette bazı mebani vardır. Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alâeddin Câmii, Sahip Ata Medrese Camii ve Türbesi, Sırçalı Mescit ve İnce Minareli Cami derhal ve müstacelen tâmire muhtaç bir baldedirler. Bu tâmirin gecikmesi ve âbidelerin kâmilten indirasını mucip olacağından evvelâ asker işgalinde bulunanların tahliyesinin ve kâffesinin mütebassıs zevat nezaretiyle tâmirinin temin bu yurulmasını rica ederim.

21 Şubat 1931 Konya-
Gazi Mustafa Kemal

1932'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) Birinci Türk Tarih Kongresi'ni Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün huzurunda, 2-11 Temmuz tarihleri arasında, Ankara Halkevi Konferans Salonu'nda düzenlenmiştir.

Aynı yıl, Gazi Mustafa Kemal'in Başbakan İnönü'ye telgrafında belirttiği şekilde, dışarıya gönderilecek öğrenciler titizlikle seçilerek 1932 Kasım'ında İstanbul'dan trenle yola çıkmışlardır. Gidenler arasında Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Afif Erzen, Halil Demircioğlu, Rüstem Duyuran ve Suat Baydur'un arkeoloji, Eskiçağ tarihi, Hititoloji, klasik filoloji gibi alanlarda eğitim görmeleri için bizzat Atatürk tarafından yönlendirildikleri görülmektedir. Onların gidişi sırasında Reşit Galip Maarif Vekili'dir (Bakanlığı 19 Eylül 1932 - 13 Ağustos 1933) ve arkeolojiye ayrı bir önem verdiği, kazı ve araştırmaların yapılması için büyük gayret gösterdiği bilinmektedir. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi* de onun girişimiyle çıkarılmaya başlamıştır. 31 Mayıs 1933 tarihinde kabul edilen yeni Üniversite Yasası'yla Darülfünun'dan dönüştürülerek yeni baştan örgütlenen İstanbul Üniversitesi bünyesinde Arkeoloji ve Tarih bölümleri de bulunmaktadır. Keza, 1935 yılında Atatürk'ün arzusu doğrultusunda Kültür Vekâleti'ne bağlı olarak oluşturulan ve O'nun aramızdan ayrılmasından sonra, 13 Haziran 1946 tarihinde çıkarılan 4936 Sayılı Kanun ile kurulan Ankara Üniversitesi'ne bağlanan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde Arkeoloji, Tarih, Hititoloji, Sümeroloji, Klasik Filoloji bölümleri de yer almaktadır. Böylece ülkemizin ilk arkeoloji ve tarih bölümleri İstanbul ve Ankara üniversitelerimizde kurulmuştur.

Atatürk'ün arkeoloji ve tarih öğrenimi görmeleri için Almanya'ya gönderdiği öğrencilerden Ekrem Akurgal, 1933-1940 yıllarında Berlin'de arkeoloji okumuş ve doktorasını da yapmıştır. Sedat Alp, 1932-1940 yıllarında Berlin ve Leipzig üniversitelerinde Eskiçağ tarihi, Hititoloji, Sümeroloji ve arkeoloji öğrenimi görmüş, 1940' ta Berlin Üniversitesi'nde Hititoloji doktorasını vermiştir. Afif Erzen, 1934-1940 yıllarında Berlin, Jena ve Leipzig üniversitelerinde Eskiçağ tarihi, klasik arkeoloji, prehistorya, felsefe, sanat tarihi, coğrafya, Latince ve Grekçe eğitimi görüp 1940 yılında Leipzig Üniversitesi'nden, Eskiçağ tarihi doktorasını yaparak mezun olmuştur. Aynı gruptan Suat Yakup Baydur, 1932-1935 yılları arasında Berlin Üniversitesi'nde Germanistik okumuş, 1935-1942 yılları arasında da Heidelberg Üniversitesi'nde klasik filoloji öğrenimi görüp doktorasını yapmıştır.

Aynı dönemde Jale İnan, önce 1934'te Aleksander von Humbolt Vakfı'nın ilk bursiyerlerinden biri olarak arkeoloji eğitimi için Almanya'ya gitmiş, bir yıl sonra Türk devlet bursunu kazanarak eğitimini savaş içinde Berlin'de sürdürmüş, 1943'te doktorasını da tamamlayarak yurda dönmüştür. Oktay Aslanapa ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdikten sonra 1938'de devlet adına Almanya ve Avusturya'ya gönderilmiş ve Türk sanatı üzerine doktorasını yapmıştır.

Akurgal, Alp, Baydur, Duyuran, Erzen ve Demircioğlu eğitimlerini tamamlayıp yurda döndüklerinde ülkemizde arkeoloji, Hititoloji, müzecilik ve Eskiçağ tarihi alanında önemli hizmetler görmüşlerdir. Yurt dışına gönderilen bu kuşağın ülkeye döndükten sonra kariyerlerinde yaptıklarına ilişkin bilgiler aşağıdaki kısa biyografilerinde yer almaktadır.

Ekrem AKURGAL (1911-2002)

30.03.1911'de İstanbul'da doğmuştur. 1930/31'de İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirmiştir. Devlet imtihanını kazanarak Almanya'da arkeoloji öğrenimi görüp yurda döndükten sonra, 1941'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde asistan ve doçent, 1949'da profesör, 1957'de ordinaryüs profesör olmuştur.

1943-1983 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu üyesiydi. 1951-1961, 1982-1983 yılları arasında da kurumun Genel Sekreterliğini yaptı. 1951-1981 senelerinde Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu üyesi olarak çalışmıştır.

Akurgal ilk iş olarak fakültede 6.000 ciltlik bir kitaplık kurmuş ve Anadolu arkeolojisinin belirli bir program çerçevesinde araştırılmasını planlanmıştır. İzmir'de bir arkeoloji istasyonu kurarak 1948-1981 yılları arasında Eski İzmir, Sinop, Daskyleion, Foça, Çandarlı ve Erythrai kazılarını, yetiştirdiği gençlerle birlikte kazmıştır. Akurgal 1981'de emekli olduğu sırada Türkiye üniversitelerinde onun 23 öğrencisi profesör ya da doçent olarak hizmet ediyor, birkaç düzineyi aşkın öğrencisi de Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile çeşitli müzelerde iş başında bulunuyordu.

Otuz yılı aşkın bir süre Bayraklı Tepekule Mevkii'nde yer alan höyükte yaptığı kazılar ile M.Ö. 1050-300 tarihlerine ilişkin Eski İzmir (Palaia Smyrna) kentinin Athena Tapınağı'nı, evlerini, heykellerini ve vazolarını ortaya çıkarmış, ayrıca Sinop'un, Arkaik Dönem'ini (M.Ö. 600-450), Manyas Gölü'nün güneydoğu kıyısındaki Ergili (antik Daskyleion) öreninde Pers satraplık merkezini, Çandarlı'da (antik Pitane) Anadolu'nun en

zengin antik vazo koleksiyonunu veren mezarlığını (M.Ö. 700 - 550), Eski Foça'da (antik Phokaia) Athena Tapınağı'nı (M.Ö. 575-550) ve Çeşme'de Ildırı (antik Erythrai) harabelerinde yine bir Athena Tapınağı ile Ion uygarlığının mimarlık, heykel yontuculuğu ve seramik ürünlerini gün ışığına çıkarmıştır.

Princeton, Berlin ve Viyana üniversitelerinde birer yıl konuk profesör olarak ders veren ve başta Goethe Madalyası olmak üzere bir çok ödül, nişan ve şeref üyeliği payesi elde eden Ekrem Akurgal, 1981'de Kültür Bakanlığımızın "Büyük Ödülü" ile onurlandırılmıştır.

1956'da Anatolia Dergisi'ni kurarak Türk bilim adamlarının arkeoloji ve Türk sanatı alanlarında yaptıkları çalışmaları bilim dünyasına duyurmalarını sağlamıştır. Akurgal ayrıca, Almanya'da Epigraphica Anatolica ve Kadmos gibi bilimsel dergilerin editörleri arasında yer almıştır.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığı (1958-59) sırasında Türk Sanatı Tarihi, Tiyatro ve Kütüphanecilik bölümleri ile Epigrafi dalını kurmuş, fakültenin önüne Mimar Sinan'ın heykelini diktirmiştir.

Ekrem Akurgal emekliye ayrıldığı 1981'den sonra da Eski İzmir kazılarını sürdürmüş, bilimsel çalışmaları ve yayınlarını daha yoğun bir biçimde yapmış, ayrıca kültürel çalışmalarına yeni boyutlar kazandırmıştır. Türkiye'deki Alman kültür merkezlerinin danışma kurulunda, Türkiye - Yunanistan Dostluk Derneği ve Ege Kültür Vakfı başkanlıklarında bulunmuştur.

Ekrem Akurgal'a Bordeaux Üniversitesi (Fransa, 1961), Atina Üniversitesi (Yunanistan, 1988), Lecce Üniver-

tesi (İtalya, 1990), Anadolu Üniversitesi (Eskişehir, 1990) ve Koç Üniversitesi (İstanbul, 2002) tarafından “onursal doktor” payesi verilmiştir.

Avusturya Akademisi (1968), İngiliz Akademisi (1968), İsveç Akademisi (1969), Danimarka Akademisi, (1972), Fransız Akademisi (1979), Vestfalya Akademisi (Almanya, 1983) ve İtalyan Akademisi (1983) üyesiydi. 1992’de Fransız Akademisi Eskiçağ Bölümü asil üyeliğine seçilmiş ve oradaki koltuğu yaşamı boyunca Akurgal adını taşımıştır.

Ekrem Akurgal ayrıca, London Hellenic Society (1954), Washington Arkeoloji Enstitüsü (1961), Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü (1979), Hellen Arkeoloji Enstitüsü (1983), Avusturya Arkeoloji Enstitüsü (1987) ve 1992’de kurulan Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) onur üyesi olmuştur.

Ekrem Akurgal, Federal Almanya Büyük Liyakat Nişanı Yıldızlı Rütbesi (1979), Goethe Madalyası (1979), T.C. Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü (1981), İtalyan Commandatore Nişanı (1987) ve Fransa Cumhurbaşkanı tarafından verilen Legion d’Honneur Officier rütbesi (1990) sahibiydi.

Ankara ve İzmir’de 1973 Ekim ayında toplanan Uluslararası Klasik Arkeoloji Kongresi’ni Türk Tarih Kurumu adına organize etmiştir.

1941 yılından başlayarak Ülkü ve Varlık dergilerinde, çeşitli yayın organlarında, Ulus, Zafer, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde Türk sanatı, Hellen kültürü, Orta Asya Türk sanatı, özellikle mimarlık konusunda Türk aydınlarına yönelik makaleler yazmıştır. *Anadolu Uygarlıkları* adını taşıyan kitabında bu ma-

kalelerinden 52'si yer almaktadır. Avrupa'da İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca olmak üzere dört yabancı dilde yüksek tirajlı eserleri yayımlanmıştır. *Orient und Okzident* adlı kitabının baskısı yüz elli bindir. *Ancient Civilizations and Ruins of Turkey* adlı kitabı 10 baskı; *Anadolu Uygarlıkları* adlı kitabı ise 9 baskı yapmıştır.

Başlıca kitapları şunlardır:

- * Griechische Reliefs aus Lykien
- * Remark stylistic sur le reliefs de Malatya
- * Späthethitische Bildkunst
- * Phrygische Kunst
- * Die Kunst Anatoliens
- * Die Kunst der Hethiter
- * Orient und Okzident (ayrıca The Birth of Greek Art; The Art of Greece, Orient et Occident ve Oriente e Occidente adlarıyla dört ayrı dilde yayımlanmıştır).
- * Urartäische und altrianische Kunstzentren
- * Alt-Smyrna
- * Ancient Civilisations and Ruins of Turkey
- * Griechische und römische Kunst in der Türkei
- * Anadolu Uygarlıkları
- * Anadolu Kültür Tarihi

Üslup kritiği yöntemini klasik arkeoloji bilim dalına kazandıran, çok yönlü yayınlarında Doğu-Batı sentezi yapan Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Batı Anadolu'nun çağımız uygarlığının ve kültürünün beşiği olduğu yönündeki görüşlerini tüm dünyanın takdirle kaşladığı kitaplarıyla insanlığın hizmetine sunan bir bilim insanımızdır.

Sedat ALP (1913-2006)

1913 yılında Selanik yakınlarındaki Karaferye’de doğmuştur. 1932 yılında yurt dışı öğrenim sınavını kazanarak Leipzig ve Berlin üniversitelerinde Eskiçağ tarihi, Hititoloji, Eski Anadolu dilleri ve kültürleri, Sümeroloji, Akadistik ve arkeoloji eğitimi almıştır. 1940 yılında doktorasını vererek yurda dönmüş, 1941 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Hititoloji asistanı, aynı yıl Hititoloji doçenti, 1949 yılında da Hititoloji profesörü olmuştur.

1946 yılında üyesi olduğu Türk Tarih Kurumu’nun 1951’den 1983’e kadar her yıl seçimle Yönetim Kurulu Üyeliği, Asbaşkanlığı ve yirmi yıl süreyle Genel Sekreterliğini yapmıştır. Genel sekreter olarak 7., 8. ve 9. Türk Tarih Kongrelerini organize etmiştir. Sunduğu bildirilerle kongrelerin bilimsel çalışmalarına aktif olarak katılmıştır. 1982’de Türk Tarih Kurumu Başkanlığı’na seçilmiş, 12 Eylül darbesi sonrası kuruluş yapısı tamamen değiştirilen, özerkliği kaldırılan özgün Türk Tarih Kurumu’nun son başkanıdır. Uluslararası Akademiler Birliği toplantılarında Türk Tarih Kurumu’nu temsil etmiştir.

1953 yılında başladığı Konya-Karahöyük kazılarının başkanlığını uzun yıllar sürdürmüştür. Konuk profesör olarak yurt dışındaki birçok üniversiteye davet edilmiş, Almanya, ABD, Çekoslovakya, Fransa, İngiltere, İsviçre, İtalya ve Japonya’daki üniversitelerde ya da diğer bilimsel kuruluşlarda konferanslar vermiş, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Mainz Bilimler Akademisi gibi kuruluşların üyeliğine seçilmiştir. Uluslararası Hititoloji kongrelerinin düzenleyicisi olmuştur.

Türkçe ve Almanca yayımlanmış 10 kitabı; Türkçe, Almanca, İngilizce ve Fransızca olmak üzere 100'e yakın bilimsel makalesi vardır. 1959 yılında ordinariyüs profesör unvanını alan Alp, 1956-1958 yılları arasında DTCF Dekanlığı görevinde bulunmuştur. Sedat Alp, birçok bilim kuruluşunun üyesiydi. 1957 yılında İtalyan Cumhurbaşkanı'nın nişanı ve 1972 yılında Federal Almanya Cumhurbaşkanı'nın en yüksek liyakat nişanıyla onurlandırılmıştır. Avrupa ve Amerika'da birçok kongreye orijinal bildiriler sunarak katılan Sedat Alp'in Türkçe, Almanca, İngilizce ve Fransızca dillerinde birçok araştırması yayımlanmıştır. Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, 10 Ekim 2006 tarihinde aramızdan ayrılmıştır.

Suat Yakup BAYDUR (1912-1953)

1912'de Tosya'da doğan Suat Yakup Baydur'un babası, Muğlalı Yakup Celalettin Bey; annesi Kafkasya'dan gelip Bandırma'da yerleşmiş bir ailenin kızı olan Kamil Füzruzan Hanım'dır. Beş kardeşin en büyüğü olan Baydur, ilk ve orta okulu Manisa'da; liseyi İzmir'de okumuştur. Lisede kendi çabasıyla Fransızca öğrenmiş, okulu bitirince, Millî Eğitim Bakanlığı'nca açılan sınavı kazanarak 1932 sonunda öğrenim için Almanya'ya gönderilmiştir. Berlin Üniversitesi'nde üç yıl "Germanistik" okuduktan sonra Bakanlığın isteği doğrultusunda Heidelberg Üniversitesi'nde klasik filoloji öğrenimine başlamıştır (1935). II. Dünya Savaşı başladığında yurda dönmek sorunda kalan Baydur, bir süre sonra öğrenimini tamamlamak üzere yeniden Almanya'ya gitmiş, doktorasını yaparak yurda dön-

müştür (1942). Bir yıl kadar Ankara'da Atatürk Lisesi'nde Latince öğretmenliği yaptıktan (1942-1943) sonra askere gitmiş, askerlik dönüşü kısa bir süre Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde asistan olarak çalışmış (1946), aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne, antik felsefe uzmanı Prof. Dr. Walther Kranz'ın asistanı olarak atanmıştır. Bu yıllarda öğretmen Sacide Baydur ile evlenmiş; bu evlilikten iki oğlu olmuştur. Birkaç yıl sonra Klasik Filoloji dalında doçentlik sınavını vererek doçent olmuş (1950), ertesi yıl aynı kürsüye eylemli doçent olarak atanmıştır (1951). Çok değerli bilim adamımız, yaz tatilini geçirmek üzere gittiği Şile'de 5.8.1953 tarihinde, bir deniz kazasında erken yaşta yaşamını yitirmiştir.

Rüstem DUYURAN (1914-1992)

1914'te Selanik yakınlarında Doyran'da doğan Rüstem Duyuran, ilk ve orta öğrenimini Beşiktaş'ta Şemsül Mekatip (Okullar Güneşi) adlı özel okulda yapmış, 1932'de Kabataş Erkek Lisesi'ni bitirmiş, devlet tarafından açılan, yabancı ülkelerde yüksek öğrenim sınavlarında Fransa'da tarih öğrenimi yapma hakkını kazanınca bu yolu tercih etmiş, ancak ani bir Bakanlık emriyle arkeoloji ve tarih öğrenimi yapmak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Üniversite eğitimi için gerekli olan Almanca, Eski Yunanca ve Latince dillerini yeterince öğrendikten sonra, Berlin ve Münih üniversitelerinde arkeoloji ve sanat tarihi eğitimi görmüştür. 1939 yılının eylül ayında II. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine Türkiye'ye çağrılmış, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde üniversite bitirme sınavını ve-

rerek aynı fakültede arkeoloji disiplini ilmi yardımcısı olarak bir yıl çalışmıştır.

1940 yılının haziran ayında Edirne Müzesi'nin düzenlenmesi göreviyle Edirne'ye gönderilmiştir. 1943'te Ayasofya Müzesi asistanlığına atanmış, 1943 yılının son aylarında ise İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürü olmuştur. İzmir'in devlet agorası'nda kazılar yapmış, 1946 sonu İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne Müdür Yardımcısı olarak atanmış ve 1954 yılının başına kadar bu görevini sürdürmüştür. 1950'de Sultanahmet Meydanı'nda Adalet Sarayı inşaat yerindeki hafriyat çalışmaları Arkeoloji Müzeleri adına onun başkanlığında ki bir heyet tarafından yürütülmüştür.

1954 -1961 arasında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ni Sorumlu Müdür olarak yönetmiştir. Osman Hamdi Bey, Halil Edhem Bey, Aziz Ogan'dan sonra İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin köklü geleneğinin sürdürülmesinde ve uluslararası saygın bir kültür kurumu olarak gelişmesinde önemli hizmetleri olmuştur. 1957'de Beyazıt Meydanı'nın düzenlenmesi sırasında başkanlığındaki arkeolojik çalışmalarda Simkeşhane'nin iç avlusunda II. Theodoius'a ait Zafer Takı'nın *in situ* durumda iki büyük kaidesi ve parçaları gün ışığına çıkarılmıştır. Çanakkale'nin 10 km güneybatısındaki Dardanos Tümülüsü'nde 1959'da yaptığı kazı sonucunda M.Ö. IV. yy'dan M.Ö. I. yy'a kadar tarihlenen çok sayıda eseri gün ışığına çıkarmıştır. 27 Mayıs 1960 sonrası Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne atanmıştır. 1963'te kendi isteğiyle müzeler teşkilatından ayrılarak Çapa Eğitim Enstitüsü'nde sanat tarihi öğretmeni olmuştur. Bu dönemde yazları Bakanlık adına Akhisar Tepe Mezarlığı'ndaki kazıları yönetmiştir.

Afif ERZEN (1913- 2001)

Afif Erzen, 24 Ekim 1913 tarihinde Malatya'nın Arapgir ilçesi Cömertler mahallesinde, Erzenzade Teğmen Mustafa Sabri Bey ile Münire Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelmiştir.

Sivas Erkek Lisesi'nden 1932 yılında birincilikle mezun olmuş, aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa sınavını kazanarak, tarih tahsil etmek üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Züllichau Lisesi'nde Almanca öğrendikten sonra, 1934 yılından itibaren Berlin, Jena, ve Leipzig üniversitelerinde Eskiçağ tarihi, klasik arkeoloji, prehistorya, felsefe, sanat tarihi, coğrafya, Latince ve Grekçe tahsil edip, 1940 yılında Leipzig Üniversitesi'nden, Eskiçağ tarihi alanında doktora yaparak mezun olmuştur.

Yurda döndüğü yılın eylül ayında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan olmuş, 1944 yılında aynı kürsüye doçent olarak tayin edilmiştir. Aynı süreçte Galatasaray Lisesi'nde tarih ve Robert Kolej'de Almanca öğretmenliği de yapmış, iki yıl süreyle İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu'nda Almanca okutmanı olarak ek görev almıştır. 1946 yılında Türk Tarih Kurumu asli üyeliğine seçilmiş, 1953 yılında Sinop ve 1954 yılında Ergili (Daskyleion) kazısında Akurgal ile birlikte, ikinci başkan olarak çalışmıştır. 1955 yılında Berlin'deki Alman Devlet Arkeoloji Enstitüsü tarafından muhabir üyeliğe seçilmiştir. 1955'te Eskiçağ tarihi profesörlüğüne yükseltilmiştir.

1959'dan itibaren Van bölgesinde Toprakkale, Van Kalesi ve Çavuştepe'de; Trakya'da Edirne'nin Enez il-

esinde başkanlığı altındaki bilim kurulu tarafından, Türk Tarih Kurumu, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Edebiyat Fakültesi adına kazılar yapılmış ve elde edilen bilimsel sonuçlar kısmen yayımlanmıştır. 1967 tarihinde Van'da, Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji araştırmaları Merkezi ile 1969'da Edirne'de, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Merkezi'ni kurmuş ve bu merkezlerin 1983 yılına kadar Müdürlüğünü yapmıştır. 1956-1983 yılları arasında Eskiçağ Kürsüsü başkanlığı ve 1966-1970 yılları arasında iki devre Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevinde bulunmuştur.

Alman Devlet Arkeoloji Enstitüsü'nün asli yesi ve Milletlerarası Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Kurumu'nun Milli Komite Başkanlığını da yapan Erzen, 1983 yılı başında Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığından yaş sınırı nedeniyle emekli olmuştur.

Jale İNAN (1914-2001)

Jale İnan, 1 şubat 1914'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Erenköy Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1934'te Alexander von Humboldt bursuyla Berlin'e gitmiş, daha sonra devlet bursunu kazanarak Gerhard Rodenwaldt'ın ğrencisi olmuştur. İki sömestr de Münih niversitesi'nde, nl Arkeolog Ernst Buschor ve Hans Diepolder'in derslerini izlemiş, seminerlerine katılmıştır. Bu arada, özellikle mesleği için gerekli olur düşüncesiyle, niversitenin spor etkinliklerine, binicilik kurslarına katılmayı da ihmal etmemiştir.

Jale İnan, yurda döndüğünde, İstanbul niversitesi'nde henüz Klasik Arkeoloji Kürsüsü kurulmamıştır.

Bu yüzden Eskiçağ Tarihçisi Prof. Dr. Clemens Bosch'un yanına nümizmatik asistanı olarak atanmış, 1944 yılında, o zamanki Yüksek Mühendis Mektebi doçentlerinden, kendisi de Avrupa'ya gönderilen öğrencilerden olan Dr. Mustafa İnan ile evlenmiştir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, 1946 yılında eğitime başlayan Klasik Arkeoloji Kürsüsü'nün kuruluşu sırasında Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel ile birlikte büyük hizmetleri olmuş, aynı yıl başlayan Perge ve Side antik kentleri kazılarına Mansel'in başkanlığı katılmış, Mansel'in ölümünden sonra 1975-1987 yılları arasında Perge kazı, onarım ve düzenleme çalışmaları onun başkanlığında, başarılı bir ekip organizasyonu ile gerçekleştirilmiştir.

1975'te Arif Müfid Mansel'in ölümü üzerine kürsü başkanlığına getirilmiş, bu görevini 1983 yılında emekli oluncaya kadar sürdürmüştür.

1970-1972 yılları arasında Burdur ili Bucak ilçesindeki Kremna antik kentinde ve 1972-1979 yılları arasında Antalya-Manavgat ilçesi sınırları içindeki Lyrbe-Seleukeia antik kentinde kurtarma kazıları yapmıştır. Mansel döneminde Side'deki ilk çalışma yıllarında bir antik hamamın müze binası olarak onarılması ve hizmete girmesini sağlayan İnan, 1981-1990 yıllarında Side'de Apollon Tapınağı'nda yürüttüğü onarım çalışmalarıyla Türkiye arkeolojisine örnek bir restorasyon uygulaması kazandırmıştır.

1967 yılında Amerika'da, üstün kalitede antik tunç heykeller grubu ortaya çıktığında, Prof. Dr. Jale İnan, bu heykellerin Burdur ili Gölhisar ilçesine bağlı İbecik köyünün yakınında yer alan Boubon kentine ait

olduğunu, 1990'da burada yaptığı kazılarla kanıtlamış ve heykellerin yer aldığı Sebasteion'u gün ışığına çıkarmıştır. Bu konudaki çalışmalarının sonuçlarını da Almanca ve Türkçe olarak yayımlamıştır.

1985-1992 yılları arasında Perge güney hamamı ve tiyatrosunda yaptığı kazılarda meslek yaşamının en görkemli heykeltraşlık buluntularını gün ışığına çıkartmıştır. Bu heykeller ve kabartmalar bugün Antalya Müzesi'nin en seçkin eserleri arasında yer almaktadır.

Prof. Dr. A. Hekler ve Max Wegner'in konuk öğretim üyesi olarak Berlin Üniversitesi'nde verdikleri Roma Portre Sanatı ders ve seminerlerine katılan Jale İnan, akademik çalışmalarında antik heykel sanatının bu bölümüyle yakından ilgilenmiştir. 1965 yılında, bu alandaki ilk eseri olan *Antalya Bölgesi Roma Devri Portreleri* adlı kitabı Türk Tarih Kurumu tarafından Türkçe ve Almanca olarak yayımlanmıştır. Almanya'daki öğrenim dönemindeki arkadaşlarından, Prof. Dr. Elisabeth Rosenbaum ile ortaklaşa yazdıkları *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor*, British Academy tarafından 1966'da; *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei (Neue Funde)* kitabı ise Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından 1979'da yayımlanmıştır. Bu eserler Roma ve Erken Bizans dönemlerine ilişkin portre araştırmaları açısından önemli bir boşluğu doldurması dolayısıyla ayrı bir değere sahiptir.

1975 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından basılan *Side'nin Roma Devri Heykeltıraşlığı* kitabında, Side Müzesi'ndeki, Yunan heykellerinin kopyaları olan Roma Çağı heykellerinin orijinallerine ilişkin birçok sorunu çözmüş, bazıları 200 yıldan fazla süren önemli tartış-

malara son vermiştir. 75. doğum yıldönümü için dostları, meslektaşları ve öğrencilerinin kendisine armağan ettiği makalelerden oluşan *Festschrift für Jale İnan / Jale İnan Armağanı* Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından 1989 yılında iki cilt halinde yayımlanmıştır. Boubon tunç heykelleri grubu konusundaki görüşleri ve yaptığı kazıyla ilgili bulguları 1994 yılında Arkeoloji ve Sanat Yayınları'nca çıkarılan *Boubon Sebasteionu ve Heykelleri Üzerine Son Araştırmalar* adlı kitabında; Lyrbe - Seleukeia kurtarma kazıları sonunda elde ettiği sonuçlark ise, *Toroslar'da Bir Antik Kent: Lyrbe?-Seleukeia* başlığıyla 1998'de Arkeoloji ve Sanat Yayınları'nca yayımlanan kitapta yer almaktadır.

Prof. Dr. Jale İnan'ın hazırladığı diğer bir önemli çalışması *Perge'nin Roma Dönemi Heykeltraşlığı* adlı eseridir. İki bölümü basılabilmiş olan bu katalog 1946-1987'de Perge antik kentinde ve 1985-1992'de Perge tiyatrosunda yaptığı kazılarda ortaya çıkarılan 222 adet heykeltraşlık eserinden oluşmaktadır.

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- 1416 Sayılı Yasa (1929): *Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun* (Yabancı Ülkelere Gönderilecek Öğrenciler Hakkında Yasa).
- Afif Erzen Armağanı, Anadolu Araştırmaları* 14, İstanbul 1996,
- Akkutay, Ü., *Milli Eğitimde Uzman Raporları*, Ankara 1996 .
- Akurgal, E., *Bir Arkeoloğun Anıları*, TÜBA Yayınları, Ankara 1999.
- Akyüz, Y., *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara 1989.
- Aslanapa, O., “Atatürk’ün Kültür ve Sanat Faaliyetleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Eylül 1986.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989.
- Atay, O., *Bir Bilim Adamının Romanı*, İstanbul 1987.
- Başgelen, N. (G. Akçura ile birlikte), *Atatürk Döneminde Yeni Ülke, Yeni İnsan*, İstanbul 1998.
- Başgelen, N., “Küçük Dev Kadın: Jale İnan”, *Albüm Dergisi* I (Şubat 1998), s. 106-113.
- Başgelen, N., “Arkeolog-Müzeci-Öğretmen Rüstem Duyuran (1914-1992), Yaşamı, Çalışmaları, Eserleri”, *Arkeoloji ve Sanat* 92 (Eylül-Ekim 1999), s. 9-21.
- Başgelen, N., “Atatürk’ün Yaşamında Eski Eserler, Müzeler ve Arkeoloji”, *Arkeoloji ve Sanat* 87 (Kasım-Aralık 1998), s. 2-5.
- Başgelen, N., “Side, Kremna, Seleukeia/Lyrbe, Perge Kazılarının Hafiri – Türk Arkeolojisi’nin Saygın Hanımefendisi Prof. Dr. Jale İnan”, *Arkeoloji ve Sanat* 100 (Ocak-Şubat 2001), s. 54-56.
- Başgelen, N., *Afif Erzen Biyografisi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1983.

- Başgelen, N., *Prof. Dr. Oktay Aslanapa: 40. Hizmet Yılı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1983.
- Başgelen, N., *Toprağın Altından Kağıdın Üzerine Arkeoloji*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- Cumhuriyetin 75 Yılı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Cumhuriyetin Aile Albümleri*, Tarih Vakfı - Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- Demir, R. – İ. Kalaycıoğulları, *Tantalos'un Çocukları. Cumhuriyet Dönemi'nde Bilim ve Tekniğe Genel Bir Bakış*, Bilim ve Ütopya Kitaplığı, İstanbul 2010.
- Dündar, C. – F. Sevinç, *İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü Sedat Alp*, Ankara 2004.
- Ergin, O., *Türk Maarif Tarihi*, Cilt 5, İstanbul 1977.
- Ertuğ, H. R., “Yurtdışında Eğitim”, *Siyasi İlimler Mecmuası*, Ocak 1948.
- Eski, M., *Cumhuriyet Döneminde Bir Devlet Adamı, Mustafa Necati*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.
- Fındıkoğlu, Z. F., “Avrupa Talebesi Meselesi”, *Ülkü*, Mart 1940.
- Fındıkoğlu, Z. F., *Zorlara Dağlar Dayanmaz*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- Gümüsoğlu, F., *Cumhuriyette İz Bırakanlar-10.Yıl Kuşağı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2001.
- İnan, A., *Atatürk'ten Mektuplar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- Kazdağlı, G., *Atatürk ve Bilim*, TÜBİTAK Yayınları, Ankara 2002.
- Koçak, O., “1920'lerden 1970'lere Kültür Politikaları”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Lewis, B., *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- Oğuzkan, A. F., *Mustafa Necati, Hayatı ve Hizmetleri*, Türk Eğitim Derneği, Ankara, 1995.

- Özgen, E., *Cumhuriyet Döneminde Eğitim Siyasetimiz*, 2000.
- Özodaşık, M., *Cumhuriyet Döneminde Yeni Nesil Yetiştirme Çalışmaları*, Çizgi Yayınları, Konya 1999.
- Palazoğlu, A. B., *Atatürk'ün Eğitimle İlgili Düşünceleri*, MEB Eğitim Araçları DDB Yayını, Ankara.
- Sakaoğlu, N., *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul 2003.
- Sayın, T., *Yabancı Ülkelerde Öğrenim Yapan Öğrenciler, Planlı Köye Doğru*, 1966.
- Şarman, K., *Türk Promethe'ler*, İstanbul 2005.
- Turani, A., Atatürk ve Güzel Sanatlar, *Atatürkçü Düşünce El Kitabı*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1995.
- Türkiye Ansiklopedisi (1923-1973)*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Unat, F. R., *Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Milli Eğitim Basımevi, 1964.
- Yetmişbeş Yılda Eğitim*, Tarih Vakfı-Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999.

EK

ECNEBİ MEMLEKETLERE GÖNDERİLECEK TALEBE HAKKINDA KANUN

Kanun No: 1416 Kabul Tarihi : 8 Nisan 1929

Yayın Tarihi : 16 Nisan 1929 Resmi Gazete No : 1169

Madde 1- Umumi ve mülhak bütçe ile idare olunan Devlet Devairi ve inhisar idarelerinin, vilayetlerin, şehremanetleri ile belediyelerin, ticaret odalarının ve mukavelenameleri mucibince talebe göndermeye mecbur olan şirketlerin tahsil için ecnebi memleketlere gönderecekleri talebe bu kanun ahkâmına tabidir.

Madde 2- Birinci maddede sayılan makamlar tarafından ecnebi memleketlere gönderilecek talebe Maarif Vekaletince müsabaka ile seçilir.

Bu makamlar göndermek istedikleri talebenin adedini, ihtisas zümresini ve bu talebede aradıkları evsafı ve okutmak istedikleri memleketleri ve takip etmesini arzu eyledikleri tahsil planının esaslı cihetlerini her sene Nisan nihayetine kadar Maarif Vekâletine bildirirler.

Maarif Vekâleti de o sene ecnebi memleketlere gönderilecek talebenin evsafını, tahsil şartlarını alakadar tedris müesseselerine tebliğ ve gazetelerle ilân eder.

Madde 3- Sene sonu imtihanlarını müteakip tedris müesseselerinin muallim veya müderris meclisleri toplanarak o seneki mezunlarla başkaca daha yüksek bir müesseseden mezun olmamış evvelki seneler mezunlarından gerek malûmat gerek zekâ ve seciye itibariyle aranan evsafı haiz olanları müsabakaya girebilmek üzere namzet olarak ayırırlar. Yalnız askeri fabrikalar umum müdürlüğünden tahsile gönderilmek istenen talebe için namzetler, imtihanları di-

ğer talebe usul ve şartları dahilinde Maarif Vekâletince yapılmak üzere, mezkûr müdürlük tarafından seçilir.

Madde 4- İmtihan merkezlerinde teşkil edilecek sıhhiye heyetleri namzetlerin muayenelerini yaparak ecnebi memleketlerinde tahsillerine mâni olacak arızalardan salim bulunup bulunmadıklarını tâyin ederler. Namzetler bu heyetin vereceği sıhhat raporlarını almadan müsabaka imtihanına giremezler.

Madde 5- İmtihan sualleri Maarif Vekâletince tâyin edilecek mütehassıslardan mürekkep bir komisyon tarafından tertip olunur. Bu komisyon lüzum gördüğü takdirde sual tanzimini haricteki mütehassıslara da havale edebilir. Ancak başka dairelerden gönderilecek talebenin sualleri tertip edilirken alâkadar vekletlerden memur edilecek mütehassıslar dahi âza sıfatıyla komisyona iştirak ederler.

Madde 6- İmtihanların yapılacağı tarih, müessese ve merkez her sene Maarif Vekâleti tarafından tâyin ve en az on beş gün evvel ilân olunur.

Madde 7- İmtihanlar Maarif Vekâleti tarafından her merkezde teşkil edilecek heyetler huzurunda yapılır. Bu heyetlerin teşekkül ve çalışma usulleri bir talimatname ile tespit olunur.

Madde 8- İmtihan evrakı, sualleri tertip eden komisyon tarafından tetkik edilir. Her derse ait imtihan evrakı biri alâkadar vekâletten memur edilmek üzere en az iki zat tarafından tetkik olunur. Ecnebi lisanı notu diğer derslerden müsavî derecede not alanlar arasından tercih sebebi olarak nazarı itibara alınır. Sualleri tertip eden komisyon icabında ders zümrelerine emsal kabul edebilir.

Madde 9- Elyevm tahsilde bulunan ve bundan böyle gönderilecek olan her talebeye Maarif Vekâletince tahsil şartlarını gösteren etraflı birer plan verilir. Lüzum ve zaruret takdirinde bu planlar (2) nci madde hükmü nazarı dikkate alınarak Maarif Vekâleti tarafından tadil edilebilir.

Madde 10- Müsabakada kazanan ve gönderilmeleri kararlaştırılan talebeden bu Kanun ile kendilerine tahvil olunan mecburiyetleri ifa edeceklerine dair Maarif Vekâletince birer taahhütname alınır ve bu taahhütnamelerin tasdikli birer sureti alâkadar makamlara verilir.

Madde 11- Bir talebenin tahsilini ikmal etmesi o talebenin tahsil planında gösterilen merhaleleri geçmesi demektir. Hastalık veya herhangi meşru ve fevkalâde bir hal vaki olmadıkça talebenin tahsil planında gösterilen müddette tahsilini bitirmemesi o talebenin geriye çağrılmasını icap ettirir.

Madde 12- Umumi ve mülhak bütçe ile idare olunan dairelerin tahsilde bulunan veya yeniden gönderecekleri talebe için her sene bütçeleriyle kabul olunacak tahsisat her daire namına ayrı ayrı maddeleri ihtiva etmek üzere Maarif Vekâleti bütçesinde açılacak bir fasılda cem olunur. Diğer makamlar kendi hesaplarına tahsilde bulunan ve yeniden gönderilecek olan talebenin Maarif Vekâletinin alacakları miktara göre senelik tahsisatının tediyelerini her sene Nisan nihayetine kadar Maliye Vekâletine tahriren taahhüt ederler. Bu taahhütler yekûnu bir taraftan varidat bütçesine ithal diğer taraftan da Maarif Vekâleti bütçesindeki talebe tahsisatı faslına bir madde olarak vaz olunur.

Madde 13- Öğrenci ödeneği, bütün öğrencileri kapsamak üzere her yıl Milli Eğitim Gençlik ve Spor ve Maliye ve Gümrük Bakanlıklarınca tespit edilecek aylık miktar ile zarruri giderler toplamından teşekkül eder.

(4/7/1988 tarih ve 336 sayılı KHK ile değişik şekli)

Madde 14- Maarif Vekâleti ecnebi memleketlerde tahsilde bulunan talebenin daimî ve muntazam bir surette teftiş ve murakabesi vazifesi ile mükellef olmak üzere azamî dört Maarif Müfettişinden ve Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğüne mensup bir müfettişten mürekkep bir teftiş heyeti bulundurulur.

Her müfettiş müteferrik ve müstacel masraflar için İcra Vekilleri kararile üç bin liraya kadar avans vermeye Maarif Vekâleti selâhiyettardır (*)

Madde 15- Müfettişler mühim ve müstacel sebepler dolayısıyla bir talebenin bulunduğu şehir veya müesseseyi tebdil edebilirler. Askeri fabrikalara mensup talebeler sınıfını muhafaza etmek suretiyle bu ahkâma tâbidir. Bu takdirde azamî bir hafta zarfında vekâleti keyfiyetten haberdar ederler.

Madde 16- Müfettişler kendi hesaplarına tahsilde bulunan Türk talebenin vaziyetini ve çalışmalarını aileleri tarafından vukubulacak müracaat üzerine teftiş ederler ve neticeden kendilerine malûmat verirler. Bu talebeden millî şeref ve haysiyeti kırarak surette hareket ettikleri müfettişler tarafından tespit edilenler, velileriyle talebenin tahsilde bulunduğu memleket elçiliğine ve Maarif Vekâletine bildirilir.

Madde 17- Maarif Vekâleti her talebenin tahsilini ikmal etmesinden altı ay evvel keyfiyeti ait olduğu makama bildirir. Tahsilini ikmal ve avdet eden talebe üç ay zarfında (*) taahhütname ile merbut olduğu makama müracaata mecburdur. Müracaatından itibaren mensup olduğu makamca bu talebeye bir vazife tayin edilmedikçe üç ay müddetle ecnebi memleketlerde tahsilde bulunan talebe için itası mukarrer asgarî aylığının yarısı aylık tahsisat olarak verilir.

Madde 18- Avdet ve müracaat etmiş olan bir talebe ihtisası dahilinde kendisine teklif olunacak hizmeti kabule mecburdur. Ancak bu mecburiyet müracaatından itibaren üç ay

(*) Avans ve kredi sınırlarının her yıl Bütçe Kanunu ile belirlenmesi, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 83 üncü maddesini değiştiren 15.2.1979 tarih ve 24 sayılı KHK ile hükme bağlanmıştır.

(*) 15.5.1975 tarih ve 1897 Sayılı Kanun'la 2 ay olarak değiştirilmiştir.

nihayetine kadar bir hizmete tayin edilmeyenler için sakıt olur. Birinci maddede sayılı makamlardan belediyeler, ticaret odaları ve şirketler tarafından tahsile gönderilen talebe müstesna olmak şartıyla diğer makamlara ait talebe için 10 uncu maddeye tevfikân bu talebenin taahhütnameleri ahkâmının tatbiki ile vazifedar olanlar avdet edecek talebeyi açıkta bırakmamak üzere zamanında bütçeleri ile tahsisat teklif etmemek veya münhal bir vazifeyi hazır bulundurmak gibi tedabiri evveliyeyi ittihazda ve intihap ve tâyin ile mükellef olanlar tahsilden avdet ve müracaat eden talebeyi ihtisasları dahilinde münhal bir hizmete kanunî sebepler olmaksızın tâyin için muktazi muameleleri ifada ihmal ve terahî gösterdikleri takdirde o talebenin ecnebi memleketlerde tahsili uğrunda ihtiyar edilmiş masrafını ödemeye mecburdurlar.

Taahhütname ile merbut olduğu makam tarafından kendisine müracaatından itibaren iki ay zarfında iş gösterilmeyen talebeyi üçüncü ay hitamına kadar devletin herhangi bir dairesi hizmete tâyin edebilir ve bu takdirde talebenin taahhütnamesindeki mecburiyeti kendisini hizmete tâyin eden daireye intikâl eder.

Madde 19- Geriye çağrılan talebe ile tahsillerini bitirerek üç ay zarfında avdet eylemeyen ve 17, 18 inci maddeler mucibince müracaat ve teklif olunan hizmetleri kabul etmeyen talebe ile bunlardan mecburi hizmet müddeti içinde istifa eden veyahut memuriye ihraç cezasına uğrayanlar Memurin Kanununun altmış dördüncü maddesine tevfikân tahsil masraflarını faizleriyle beraber ödemeye mecburdurlar.

Madde 20- Evvelce kendi hesaplarına tahsile gitmiş olan talebeden tahsillerine devam edemeyecek vaziyete düşmüş olanlar, bulundukları resmi müesseselerde imtihan geçirmiş ve bu imtihanlarda muvaffakiyet temin etmiş bulundukları takdirde müfettişliğin mütalâası alındıktan sonra zümresine ait tahsisat mevcut olmak ve dairesince muvafakat olun-

mak şartıyla bu Kanun ahkâmına tâbi talebe arasına alınabilirler. Ecnebi memleketlerde resmî hiçbir imtihan geçirmemiş olanların bu Kanun ahkâmına tâbi talebe meyanına alınabilmesi için Maarif Vekâletince açılacak müsabaka imtihanlarına iştirak etmeleri şarttır.

Madde 21- Birinci maddede sayılı makamlar tarafından tahsil için ecnebi memleketlere ayrıca memur gönderilmesi caiz değildir. Memurlardan tahsil için gitmek isteyenler bu Kanun ahkâmına tevfikân talebe sıfatını iktisaba ve gitmezden evvel memuriyetlerinden istifaya mecburdurlar. Dairelerince staj maksadıyla ecnebi memleketlere gönderilecek memurlara bu Kanunun şûmulü yoktur.

Madde 22- Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 23- Bu Kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

*Türk Tarîh Kurumu'nun kurulduğu dönemde Atatürk'ün başkanlığında üyeler toplantı balinde
(Yusuף Akçura, Reşit Galip, Saffet Atabinen, Afet İnan, Hasan Cemil Çambel)*

Mustafa Kemal Atatürk ve Mustafa Necati

1. Ekrem Akurgal, 2. Sedat Alp, 3. Afif Erzen, 4. Suat Y. Baydur, 5. Rüstem Duyuran

Almanya'da eğitim gören Türk öğrenciler toplu halde

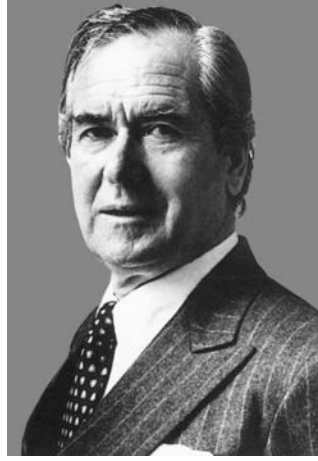
Ekrem Akurgal öğrencilik günlerinde

Yurt dışma giden öğrencilerden bir grup

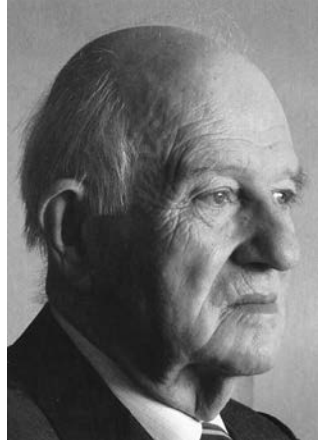
*Ekrem Akurgal öğrencilik
yıllarında*

*Ekrem Akurgal hocalık
yıllarında*

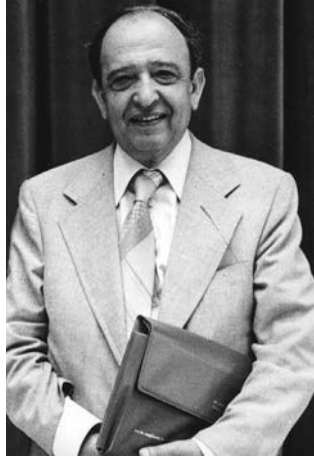
*Sedat Alp öğrencilik
yıllarında*

Sedat Alp hocalık yıllarında

*Afif Erzen öğrencilik
yıllarında*

*Afif Erzen Türk Tarih
Kurumu'nda*

*Suat Y. Baydur öğrencilik
yıllarında*

*Suat Y. Baydur çalışma
masasında*

*Rüstem Duyuran öğrencilik
yıllarında*

*Rüstem Duyuran İstanbul
Arkeoloji Müzesi Müdürüken*

*Halil Demircioğlu hocalık
yıllarında*

Jale İnan Berlin'de

Jale Inan Perge kazılarında

Cumhuriyetimizin ve Modern Türkiye'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve idealist kadroları Türk gençlerinin eğitimini her şeyin üstünde tutmuş, gençliğin en iyi şekilde yetişmesi için hiç bir fedakarlıktan kaçınmamıştır. Atatürk Dönemi eğitim ve kültür politikaları arasında, İstanbul ve Ankara'daki yüksek öğretim kurumlarının Batı üniversiteleri düzeyinde örgütlenmesi için yurt dışından ünlü bilim adamlarının davet edilmesi ve böylece bugünkü bilim dallarının temellerinin atılması başlı başına bir devrim niteliğindedir.

Atatürk'ün eğitim ve kültür reformunda yetenekli Türk gençlerinin yüksek öğrenim için yurt dışına gönderilmesi projesi de özel bir yere sahiptir. Bu aydınlanma projesi çerçevesinde bazı gençler, Ulu Önder'in arzusu ve bizzat yönlendirmesiyle arkeoloji, Eskiçağ tarihi, Hititoloji ve klasik filoloji öğrenimi görmek üzere Almanya'ya gönderilmiş, yurda dönüşlerinde üniversitelerimizde görev alarak, bilim dallarının kurucu kadrolarının oluşturulması ve kurumlaşmasında çok önemli bir rol oynamışlardır.

Bazı gençlerin Atatürk Dönemi'nde Eskiçağ Bilimleri gibi, ülkenin zengin kültür mirasının ortaya çıkarılması ve araştırılması açısından büyük önem taşıyan özel bir bilim alanının çeşitli uzmanlık dallarına yönlendirilmesi belki de tarihte benzeri görülmemiş bir uygulama olup Yüce Önder'in dehası ve ileri görüşlülüğünün bir ürünüdür.

Elinizdeki kitapçık, Gazi Mustafa Kemal'in söz konusu hümanist projesini ve bu kapsamda yurt dışında öğrenim gören birinci nesil Eskiçağ Bilimcilerimizi özellikle yeni kuşaklara tanıtmayı amaçlamaktadır.

ISBN-13: 978-605-396-141-3

9 786053 961413